

posted by Willant on 23. november 2009 - 1:11
23.11.2009 - posledná úprava článku.

[Evlia Cselebi török utazó leírása Esztergomról \(1663\)](#) [1]

A vár tisztviselői. A budai elajetben külön szandsákbégi székhely, de néhányszor mir-i miránoknak adták, mivel Buda vára előtt fekvő erős védősbástya és határszéli erődítmény s jelenleg ennél előbbre eső végvárunk nincs. Az esztergomi bégnek magánjövödelme (khász) 210.000 akcse, 13 ziámetje és 14 tímárja van. Van aljabégje, cseribasija, жүз-basija, katonai szűrűdsije, csetedsije (portyás vezetője), poturadsija. Pasájának igazság szerint csak hat ezer piasztere van.

Hat várparancsnok agája van: a főparancsnok aga, aki fenn a belső várnak kormányzója; lenn a nagy külváros parancsnoka; az elővédelmi erődítmény parancsnoka; Tepedelen vár parancsnoka; a löporraktár várának parancsnoka, a Duna túlsó oldalán Dsigerdelen vár parancsnoka; ezek valamennyien a felső vár parancsnokának alárendelt előkelő agák.... A Portáról folytonosan van három oda janicsárság agája, topcsi-ba-sija, dsebe-basija, csausz- és janicsár efendije. Ezek valamennyien a pasa palotája és a parancsnok (dizdár) palotája közelében a belső várban laknak. Mindannyian a vár őrei, a várból sehova el nem távoznak. A kapudán katonái, a martalócok, csetedsik, poturadsik portyázásra mennek s fej és nyelv hozására vannak rendelve. Valamennyien nagyon válogatott vitéz katonák s négy-öt pár lóval nyargalásznak; mikor kimennek, mindegyiknek a kezében, derekán, nyakán s lovaiknak nyereg-szíján, hátán, öt-hat forgó karbon puskájuk van. Ruházatuk egészen magyar formájú. Bőrdolmányt viselnek; aki látja őket, magyaroknak véli. Valamennyien szépen és jól beszélnek magyarul. Sőt ezzel a nyelvvel egészen Alamánorszáig elmennek s foglyokat hoznak. A budaiak nem érnek fel az esztergomi harcosokkal.

Egész Magyarországon és Alamánországon a tatár katonáktól és az esztergomi néptől félnek. Sőt ha két magyar egymást megátkozza, azt mondja az egyik a másiknak: Esztergomi baleset érjen!....

Esztergom várának földje és alakja. Buda várától északra egy merhále távolságban az ég csúcsáig emelkedő és a Duna partjára lenyúló természetes dombon, mondula alakban vagy inkább a pénzváltók deszkája gyanánt, keletről északra húzódva fekszik a vár, melynek építője öreg László volt. Mellvédje, kapuja, tornya, szögletei úgy meglátszanak, mint a felhőkben a fehér hattyú. Ezt Felső-Magyarország Kizil-Elmája (piros alma) néven mondják. A fekete várfal kerülete teljes 1106 lépés. E vár keleti oldalán, a völgyön túl egy sziklamagaslat van, melyet Tepedelennek neveznek. Erről a sziklamagaslatról való támadás elhárítása végett a mérnökmester a várnak 500 lépésnyi falát befelé hajlítva, teknősbéka hátához hasonlóan, görbére építette.

Ez oldalon a falak mind ötven láb szélesek, erősek, tömöttek és vastagok s a falon 200 darab vadszőlőből összefont, három ember magasságú ágyú-sövények vannak. Belülről mindegyik cementtel, mésszel és gipsszel van kitöltve és olyan magasak, mint egy fürdőkupola. Ezek a sövények Tepedelen magaslatával szemközt állanak s közeik teljes ötven darab báljemez ágyúval vannak felszerelve. Minden ágyú mellett készen állnak a szükséges kellékek és a szolgák kezében a kanóc van, derekukon a kard lóg. - A várnak a Duna felől való oldalán három minaret magasságú szikla felett álló, erős védőfal van. Mellvéd, torony és bástya nincs rajta. Ez a fal terjedelmes lévén, benne néhány kilátásra alkalmas ház van. A tophkáne (ágyútelep) is e falon elnyúló rácsos tetőzet, melyben fényes, veres posztóval fedett német iszfáds és magyar ágyúk vannak. Mindegyike egy-egy Rum adójával ér fel.

....Esztergom Kizil Elma dsámijának leírása. Ennek Huszám kapuja fölött egy magas épület van. Teljes száztíz lépcsőjű, igen művészi, magas minaret, mely kőből épült, oszmánli módszer szerint készült, szép imahirdető hely. - A mérnök mester ezt a súlyos minaretet a dsámítól hátra építette.

Azért volt erre kényszerítve, nehogy ostrom idején ha az ágyúzás ezt a minaretet ledönti, az a dsáminak ragyogó kékes kupoláján kárt okozzon. Két ízben állította ugyan ki a dsámi az ostrom és hódítás viszontagságait, azért a belépőket mégis bámulatba ejti. E dsáminak kívülről kettős háremje volt, de az ágyúk rombolásaitól a külső hárem elpusztulván, a várnép és katonaság tartózkodási helyéül szolgáló belső kis hárem maradi meg; a körülötte levő kupolák, oszlopok és boltozatok most is állanak. Olyan művészi, példányszerű festésű, indiai mozaik gyanánt lekövezett padlózata van, hogy minden kövén jaspis, szemákuszi márvány és más különféle kövel fénylő hárem ez, melyhez hasonló nincs. Keleti kapujának küszöbe előtt levő márványán is különféle vésetek díszelnek, oly remek dsámi ez. Felső és alsó küszöbén aranyozott, csigavonalalakú, művészies és fénylő mélyedések vannak, melyek mindegyike egy-egy Rum kincsével ér fel. E hárem kapu fölött azelőtt harangtorony volt.

E kapu alsó küszöbén kívül két oldalról, szemaszkuszi márványból jobbra és balra egy-egy oroszlán alak van. E dsáminak falain, tornácaiban és előcsarnokaiban igen sok és különféle kép van, melyek mindegyike mintha élő volna. E hárem kapun belül, a dsáminek keleti kapuja még a hárem-kapunál is művésziesebb és díszesebb. E kapu fölött írás van latinul. E kaputól a mihrábig teljes száz láb a hosszúsága, szélessége nyolcvan láb. E dsáminak négy oldalán, a padlózattól egész a kékes kupola széléig, belül a falak felületén nyolc darab magas, vörös szemákuszi márvány borítja. Milyen terjedelmes, széles és magas márványlapoknak kell ezeknek lenniök! Ez a nyolc darab kivágott márványlap a dsáminak falán áll s a márványfaragó mester eme rózsaszínű kőlapokat annyira kifényesítette, hogy alul az imádkozóknak minden cselekedete és mozdulata, mint a tükörben, úgy meglátszik. Zománcos kupolája vöröses, rézzel épített magas kupola. A belépő ember elbámul rajta. Olyan, mint egy rézserleg, mely belülről aransodronnyal van fedve. Oly művészi dolgok, mint e kupolában, egy dsámiban sincsenek. A kupola szélét különféle kövek és értékes dolgok díszítik. A keleti részen szemákuszi márványból készült szarkofág van.

A moreai Athen város kivételével sehol sem láttam olyan tiszta márványművet, mint ezen. Az oldalaira vésett rózsák, bazsalikomok, jácintok és kökörcsinek mindegyike egy varázslatos munka. Szintén márványból készült, hosszú-nyakú palackon különféle virágok vannak kivésve s egy szőlőfürt van rajta, melynek a leve mintha mindjártcsepegne. - Továbbá a kupolás épület, külső részén kívülről látható egy márvány csésze, melyben márványból vésett izspiláf van, a piláfnak minden szeme mintha folyó piláf volna, szemenkint fénylik. Isten a bizonyosságom, hogy eme dsámiban levő csodálatos és különös műveket saját szemeimmel láttam és biztos tudásom után írtam le bert készítettek, hogy szóval elmondani nem lehet, sőt az öreg Szi-nán a padisáhnak külön olyan szép mahfílt készített, hogy más ember arra nem képes. E máhfilhez egy oszlop nélküli ritka szép lépcsőt is készített, melyre az ember fél reálépni; egy alapzat nélküli hegyhez hasonló művészi kőlépcső ez, úgy, hogy minden lépcső-kövének a vége a dsámi falához van illetsztve, s a lépésre szolgáló helyek egészen szabadon függenek. - A lépcsőnek a dsámi belseje felé eső részére vasrácszatot készített, amely nagyon sajtászerű: a kovácsmester itt a kézhosszúságot vette figyelembe.

A máhfil széleire az esztergályos mester különféle fenyőből és másból korlátablakokat és rácsozatokat készített s aki látja e rácsozatot, elbámul rajta. A szép ablakokon annyi rácsozatos, drágaköves, művészi, vésett mívű ablakfedő van, hogy azok leírására a világ nem elég. Ezen máhfil falán, egy kis tömjéntartó szekrény sárga rézlemeze fölött tiszta arany fedő van, a mely atyámnak, a magas Porta főaranyművésének, Dervis

Mohammed Zillinek vésési munkája. A szekrényre saját írásával ezt a verset is felírta: Szépséged okainak megőrzésére oh! gyémántfényű! A szemeim két fedelű szekrénnyé lettek.

A forrás török. Fordította Karácson Imre. Megjelent: Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai 1660-1664. Bp. 1985. 306-308., 310-312.1. + Elajet = több szandzsákból álló közigazgatási egység. Mir-i mirán = a begler-bég arab elnevezése. Khász = itt szolgálati birtok. Ziámet = 20 ezer akcse alatti szolgálati birtok. Aljabég = a szandzsákbég helyettese. Cseribasi = a tímásor hadsereg egyik katonai vezetője. Jüzbasi = százados.. Szürüdsi = tartományi központból kiküldött biztos. Csetedzsi = portya vezető. Efendi = írni, olvasni tudó úr. Kapudán = flotta parancsnok. Alamanország = Németbirodalom. Merhále = egy napi út. Báljemez = faltörő ágyú. Iszfáds = svéd. Dsámi = templom. Hárem = itt előtér. Mihráb = imafülke. Mimler = szószék. Máhfil = karzat.

Evlia Cselebi török utazó leírása Esztergomról (1663)

Zverejnené na Turisticko-informačná stránka Štúrova (<http://osud.sturovo.com/drupal>)

Adresa zdroja (modified on 23.11.2009 -

11:29):<http://osud.sturovo.com/drupal/content/evlia-cselebi-torok-utazo-leirasa-esztergomrol-1663>

Odkazy

[1] <http://osud.sturovo.com/drupal/content/evlia-cselebi-torok-utazo-leirasa-esztergomrol-1663>